

на основе многофакторных корреляционных моделей и парного корреляционного анализа. Это позволяет обосновывать управленческие решения по управлению экономической эффективности экономики АР Крым.

Источники и литература

1. Агангбьян А. Г. Основные методологические положения оптимизации развития и размещения производства / Агангбьян А. Г. – М.: Экономика, 1978. – 272с.
2. Новожилов В. В. Проблемы измерения затрат и результатов при оптимальном планировании / Новожилов В. В. – М.: Наука, 1972. – 434 с.
3. Ноткин А. И. Вопросы эффективности и интенсификации общественного производства / Ноткин А. И. – М.: Наука, 1986. – 301с.
4. Струмилин С. Г. О цене «даровых благ» природы // Вопросы экономики. – 1967 – №8. – С. 60–72.
5. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства / Покропивний С. Ф. : Підручник. – В 2т. – К.: Хвиля-Прес, 1995. – 280 с.
6. Дихтль Е, Хершген Х. Практический маркетинг. / Дихтль Е, Хершген Х М : Высшая школа. – 1995. – 255с.
7. Тарасенко Г. С. Эффективность производства в условиях хозрасчета. / Тарасенко Г. С. – К.: УСТА.–1991.–175с.
8. Прусова Л. Г. Основы рыночной экономики. / Прусова Л. Г. – К.: Полиграфкнига. – 1993.– 304с.
9. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. М: Политиздат. – 1984. – Т 1. – Процесс производства капитала. – 905 с.
10. Заруба А. Проблема реализации общественного продукта в формирующейся рыночной экономики / Заруба А. – Экономика Украины. – 1992. – №2. – С.47-55.
11. Маендорф А. Л. Оптимизация хозяйственных решений. – М: Экономика 1986. –118 с.
12. Киперман Г. Я. Показатели и нормативы в новых условиях хозяйствования. – М: Финансы и статистика. – 1989. – 176с.
13. Статистичний щорічник Автономної Республіки Крим. – 2007. – 575 с.

Мягкий В.О.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПРАКТИКА РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Механізм реалізації стратегій розвитку регіонів за свою сутність мають різні аспекти в окремих країнах. При цьому, як свідчить досвід країн-учасниць Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), дослідниками виокремлено два узагальнюючі чинники, що об'єднують цей процес, а саме: «органічний взаємозв'язок стратегії та інститутів регіонального розвитку та специфічні (відзнакові) інституційні рамки» у кожній країні [1, с.259]. Суттєві відзнаки в процесі реалізації регіональних стратегій розвитку у кожній країні мають такі чинники, як: правові основи та нормативне середовище; розподіл компетенції між національними та місцевими (центральними), регіональними та місцевими органами управління; механізм фінансування стратегій за їх джерелами; адміністративні важелі щодо управління розвитком регіону тощо.

Порівняння досвіду реалізації ССЕРР в Україні та аналогічних програм, які реалізуються в країнах ЄС дозволяє відзначити наступні особливості вітчизняної практики: по-перше, в Україні, на відзнаку від країн ЄС, ще не реалізовано жодну довгострокову ССЕРР, яка має термін від 10 до 15 років, а відтак – не можливо надати остаточну оцінку досягнення мети стратегії; по-друге, виходячи з вимог до розробки та реалізації стратегій, які притаманні країнам ЄС, за необхідним є дотримання легітимності, що передбачає виконання норм чинного законодавства країни в ході вирішення проблем регіону на основі застосування стратегічного програмно-цільового підходу.

Аналіз останніх досліджень за визначеною проблемою. Серед українських вчених-економістів, які досліджують процес розробки та реалізації ССЕРР, слід виділити значний науковий вклад у методологію та практику вдосконалення цієї проблематики. Всебічно цю проблему розглянуто у наукових працях таких відомих вчених-економістів, як Амоша О., Беленький П., Бойко Є., Василенко В., Злупко С., Козоріз М., Мокій А., Шевчук Л. та інших.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. В той же час, на наш погляд, більш детального дослідження потребують аспекти гармонізації практики реалізації ССЕРР в Україні, порівняно з досвідом інших країн. За таких умов, в процесі реалізації ССЕРР в Україні може бути врахованим досвід інших країн, виходячи з норм гармонізації законодавчого регулювання та потреб національної регіональної економіки.

Формування цілей статті (постановка завдань). Отже, за необхідним є дослідити процес реалізації ССЕРР із урахуванням зарубіжної практики на національних особливостей.

Вклад основного матеріалу дослідження. У кожній країні існують відзнаки в самому організаційному інструментарії реалізації стратегій, починаючи з їх підготовки та розробки та закінчуючи моніторингом, контролем і оцінкою результатів реалізації. В той же час, не дивлячись на ці відзнаки, стратегії кожної країни або регіону передбачають наступні спільні елементи розробки та реалізації: визначення проблем розвитку регіону; збалансованість стратегії зі зміною соціально-економічних індикаторів; визначення інституцій,

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПРАКТИКА РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ

які контролюють та відповідають за результати реалізації стратегії; залучення ресурсів та розробку заходів для реалізації стратегії та вирішення соціально-економічних проблем регіону; проведення моніторингу реалізації та, на цій основі – надання відповідної оцінки на всіх стадіях – розробки, процесу та наслідників реалізації; коригування політики реалізації у разі необхідності.

Розробка та реалізація стратегій соціально-економічного розвитку регіонів у країнах ЄС нерозривно пов'язана з етапами змін самої регіональної політики в Європі та припадає на 30-і роки ХХ століття [2, с.327]. Поштовхом для цього стало загострення соціальних проблем у суспільстві внаслідок економічної кризи, що спонукало підвищення місцевої і регіональної ініціативи до найбільш ефективного використання потенціалу регіону задля вирішення проблем у соціально-економічній сфері. Цей курс у кожній з країн ЄС пов'язаний з розробкою стратегічних програмних документів, які за структурою розробки, змістом та метою реалізації співпадають із аналогами сучасного періоду – стратегіями соціально-економічного розвитку регіону (ССЕРР).

Слід зазначити, що кожна країна (регіон) розроблювала стратегічний програмний документ, виходячи з необхідності вирішення найбільш гострої проблеми та реалізації відповідних заходів у ході його реалізації. Аналогами таких документів можна вважати наступні: у Великій Британії – «Схему переносу промисловості» (1928 р.), головною метою якого було запобігання високому рівню безробіття; в Італії – закон «Про координацію діяльності в області міського будівництва» (1942 р.), метою якого було підтримка найбільш розвинутих регіонів Півдня країни; у Німеччині – «Програму відновлення районів» та «Програму регіональної допомоги» (1946, 1955 рр.), «Федеральну програму сприяння регіональному розвитку» (1959 р.), що за своєю метою передбачали знищення рівня безробіття, «оздоровлення» відсталих районів, індустріалізацію сільського господарства. Об'єднання країн Європи у ЄС спричинило розробку єдиного програмного документу на початку ХХІ століття – «Програма дій ЄС на 2000-2006 роки», на реалізацію якої витрачено 35% бюджету ЄС для допомоги найбільш відсталим регіонам (країн-учасниць ЄС) та вирішення їх соціально-економічних проблем, проведення ефективних економічних і соціальних реформ, підвищення освітнього рівня та зайнятості населення шляхом модернізації системи освіти, навчання та зайнятості.

Отже можна визначити, що спільними інтересами при розробці та реалізації програм соціально-економічного розвитку як окремої країни Європи, так і ЄС є «оздоровлення» національних економік поруч із вирішенням проблем безробіття, підвищення рівня зайнятості та освіти, що підлягає моніторингу за такими показниками, як: ВВП на душу населення, структура зайнятості та безробіття – як основних, та додаткових – обсяг інновацій в економіку, збут продукції, продуктивність і прибутковість (Італія, Іспанія, Німеччина, Греція, Португалія, Австралія, Скандинавські країни) [2, с. 335].

Розробку та реалізацію стратегій та програмних документів у країнах ЄС із використанням програмно-цільового підходу до вирішення регіональних проблем можна розглядати як інструмент, застосування якого передбачає відповідність певним вимогам, до яких відносяться: легітимність – відповідність чинному законодавству країни; нормативність – обов'язковість затвердження та виконання відповідними органами (особами); реальність – досягненість поставленої мети та наявність ресурсів для реалізації; конкретність цілей та завдань з можливістю надання оцінки щодо їх вирішення; варіативність – можливість обрати один із декількох варіантів реалізації, контрольованість постійне спостереження за процесом реалізації програмних завдань; відповідальність осіб за використання ресурсів, виконання окремих завдань і програм (стратегії) в цілому [2, с.338].

Відтак можна зазначити, що в країнах ЄС існують загальноприйняті вимоги до реалізації програмних стратегічних документів, якими вважаються й ССЕРР, що розробляються та реалізуються в Україні. При цьому слід зазначити, що на відзнаку від країн ЄС, Україна використовує розробку та реалізацію ССЕРР порівняно з недавнього часу – прийняття 24.12.1999 р. «Концепції сталого розвитку населених пунктів», яка затверджена Верховною Радою України та визначає основні напрямки державної політики щодо розвитку регіонів із застосуванням програмно-цільового підходу, а також правовий та економічний механізм реалізації [3, с.1]. З цього часу в Україні розроблено та схвалено Урядом довгострокові регіональні програми – ССЕРР майже у кожній області, містах і районах, які, виходячи з їх терміновості (10-15 років), реалізуються й сьогодні. Серед тих, що набули найбільшого дослідження та висвітлення вітчизняними вченими та науковцями можна виділити такі, як: довгострокові ССЕР Карпатського регіону, Полісся, Поділля, Українського Причорномор'я, Придніпровського регіону, Закарпаття [4, с.36; 17, с. 90]; Донецької, Луганської, Херсонської, Вінницької областей [5, с.70; 17, с.90]; Автономної Республіки Крим, міст Києва, Севастополя, Ужгорода, Донецька, Великої Ялти, Маріуполя та Прилуки [5, с.70; 4, с.36; 6, с.90].

Однак при цьому, жодна з довгострокових стратегій, що розроблена в Україні, не завершена за терміном реалізації, що не дозволяє надати остаточну оцінку цього процесу.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку кожного регіону в Україні за можливим є дослідити процес реалізації ССЕРР на довгострокову перспективу лише на основі моніторингу та поточного аналізу реалізації з урахуванням зміни показників, починаючи з часу впровадження стратегії в дію. Це дасть змогу надати оцінку стану змін у регіоні та, узагальнюючи позитивний (негативний) досвід, зробити висновки щодо спільних і відзнакових тенденцій у соціально-економічному середовищі досліджених територіально-адміністративних одиниць України.

Для узагальнення досвіду реалізації ССЕРР в Україні розроблено наступну схему дослідження (рис. 1), за якою проаналізовано процес реалізації довгострокових програмно-цільових документів трьох регіонів України: «Стратегія розвитку Луганської області до 2011 року», яка реалізується в регіоні з 2003 року;

«Програма соціально-економічного, науково-технічного та соціально-культурного розвитку Чернівецької області на 1999-2010 роки», «Стратегія соціально-економічного розвитку Білокуракінського району на 2005-2015 роки» (регіон є адміністративно-територіальною одиницею Луганської області). Слід зазначити, що перелічені документи затверджені відповідними рішеннями місцевих органів влади, заходи, що передбачені за їх змістом, вживаються в регіонах, а термін реалізації не закінчено. Однак, при цьому, розроблена схема дослідження дозволяє дослідити процес їх реалізації та вивчити досвід із наданням відповідної оцінки та висновків.

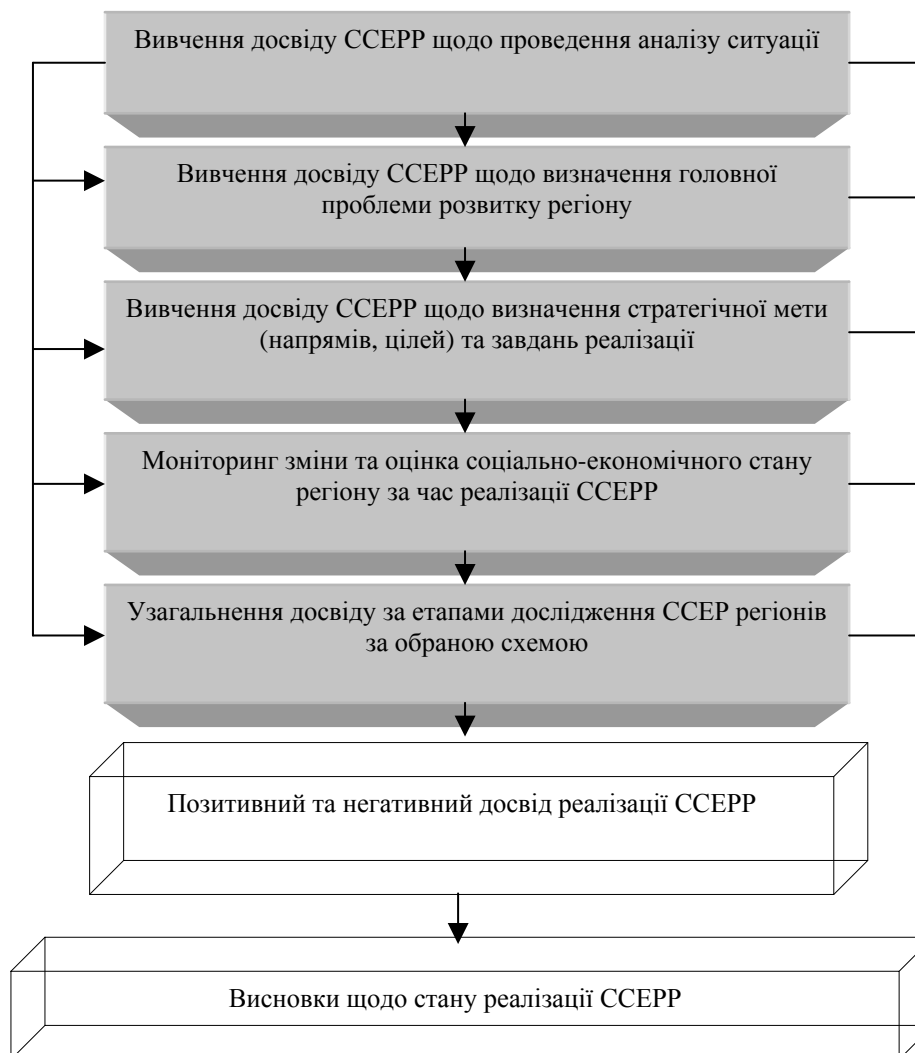

Рис. 1. Схема дослідження процесу реалізації ССЕРР в Україні на основі моніторингу зміни показників та узагальнення досвіду

Дослідження змісту перелічених ССЕРР дозволяє констатувати, що науково-методичною основою їх розробки є Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку, які затверджені Наказом Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України № 224 від 29.07.2002 [1]. Узагальнення змісту ССЕРР дозволяє вивчити досвід якості проведення аналізу ситуації відповідно до чинних методичних рекомендацій [7, с. 4-6, 15-22].

Так, найменш досконало проведено аналіз ситуації при розробці ССЕР Луганської області – не враховано 6 із 22 елементів описово-аналітичної частини (27%). При цьому: порушено науковий підхід до проведення аналізу у динаміці (не враховано динаміка за 10 років), не враховано політична ситуація, що ставить під сумнів якість проведення СВОТ-аналізу, в якому, за вимогами методології повинно бути проаналізовано зміни у політичному середовищі; не проаналізовано конкурентні переваги та обмеження, що також необхідно для проведення СВОТ-аналізу, у тому числі, й з урахуванням зовнішньоекономічної та політичної ситуації, яку не враховано в аналізі ситуації; чітко не виокремлено місію регіонів, на основі якої відповідно методології розробки ССЕРР визначаються стратегічні цілі розвитку будь-якого регіону; в процесі дослідження екологічної ситуації не визначено просторово-екологічний потенціал у регіоні.

За недослідженими елементами описово-аналітичної частини, ССЕРР Чернівецької області та Білокуракінського району Луганської області мають їх однакову кількість – по 3 (близько 14%). При цьому, відсутність СВОТ-аналізу за змістом ССЕР Чернівецької області можна не вважати помилковим, оскільки вона розроблена до часу затвердження відповідних Методичних рекомендацій у 2002 році [7]. В той же час, для розробки стратегічних напрямів щодо використання трудових ресурсів та поліпшення життя мешканців за

необхідним є визначення людського потенціалу, чого за змістом ССЕР Чернівецької області не передбачено, як не передбачено й аналіз політичної ситуації, що повинно бути в аналогічних програмно-нормативних документах.

Інші 3 елемента описово-аналітичної частини не враховано в ССЕР Білокуракінського району Луганської області: характеристика конкурентних переваг та обмежень та аналіз зовнішньоекономічної ситуації, яку за необхідним використовувати при проведенні СВОТ-аналізу, а також просторово-екологічний потенціал, на основі визначення якого є можливим поліпшення екологічної ситуації на території регіону.

Отже, виходячи з вивчення досвіду ССЕРР щодо проведення аналізу ситуації та використання необхідних елементів для цього, які визначено відповідними Методичними рекомендаціями [7], можна зробити наступні висновки: по-перше, при тому, що чинні Методичні рекомендації мають певні недоліки з наукової точки зору, нехтування врахуванням окремих елементів описово-аналітичної частини не дозволяє провести якісну розробку ССЕРР регіону; по-друге, окремі елементи, які не враховано при розробці ССЕРР, не дозволяють визнати об'єктивність досягнутих результатів при застосуванні інших (наприклад, СВОТ-аналіз повинен бути розробленим з урахуванням конкурентних переваг та обмежень, політичної ситуації та зовнішньоекономічної тощо); по-третє, нехтування науковими принципами щодо аналізу соціально-економічного розвитку регіону за визначений термін (10 років), не дозволяє забезпечити об'єктивність проведеного аналізу ситуації.

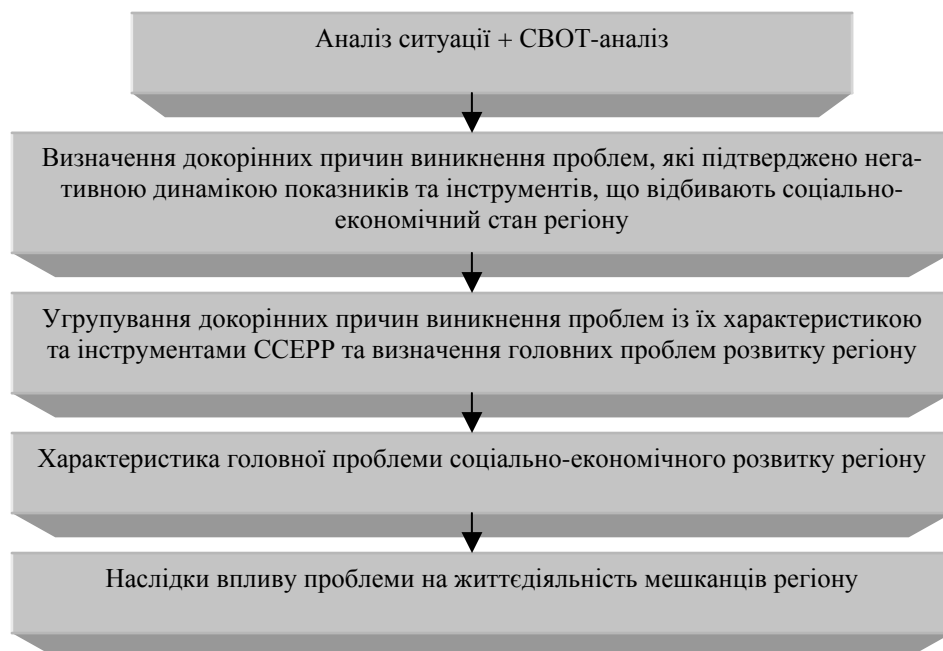
Таким чином, можна констатувати, що проведення аналізу ситуації при розробці досліджених ССЕРР відбувалося при порушеннях нормативно-методичних вимог.

Вивчення досвіду трьох аналізуємих стратегій щодо визначення головної проблеми розвитку регіонів дозволяє розробити принципову схему цього процесу (рис. 2).

Порівнюючи досвід щодо визначення головної проблеми за змістом ССЕР досліджених регіонів можна зробити висновок про те, що вони торкаються рівня життя мешканців, який ускладнено економічними та фінансовими чинниками.

Виходячи з цього, у ССЕРР передбачено стратегічні напрями та завдання щодо вирішення головної проблеми розвитку досліджених регіонів.

Порівняння визначених стратегічних напрямків за змістом трьох ССЕРР регіонів (табл. 1) дозволяє виокремити такі, що ідентичні для цих програмних документів, а саме: вирішення проблем зайнятості та безробіття; створення умов для розвитку підприємств; розв'язання проблем у житлово-комунальному господарстві та будівництві; збільшення обсягу наданих послуг населенню; розвиток сфери виробництва, підвищення ефективності його роботи та збільшення, на цих основах, обсягів реалізації промислової продукції; підвищення інноваційної активності в регіоні; підвищення рівня заробітної плати.

Рис. 2. Принципова схема визначення головної проблеми розвитку регіонів за змістом ССЕРР

Зміна показників, які характеризують реалізацію цих стратегічних напрямків проаналізовано в табл. 1. При цьому, моніторинг показників проведено з часу впровадження ССЕРР.

Таблиця 1. Зміна показників, які є загальними для ССЕРР досліджених регіонів за стратегічними напрямками*

Показники за стратегічними напрямками, регіон	Значення та динаміка показника за роки реалізації ССЕРР							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вирішення проблем зайнятості та безробіття								
рівень зареєстрованого безробіття, %:								
- Чернівецька обл.	4,5	4,2	5,3	6,4	5,7	6,0	4,9	3,7
- Луганська обл.	-	-	-	3,2	2,9	2,5	2,3	2,2
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	13,5	12,4	10,1	10,6
Створення умов для розвитку підприємств								
кількість суб'єктів ЄДРПОУ, од.:								
- Чернівецька обл.	11340	11338	-	12012	12433	12919	13593	14687
- Луганська обл.	-	-	-	34195	35973	37445	39023	40772
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	322	329	341	344
зміна кількості суб'єктів ЄДРПОУ до попереднього року (+ ; -), %:								
- Чернівецька обл.	-	-0,02	-	-	+3,5	+3,9	+5,2	+8,0
- Луганська обл.	-	-	-	-	+5,2	+4,1	+4,2	+4,5
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	-	+2,2	+3,6	+0,8
Розв'язання проблем у житлово-комунальному господарстві та будівництві								
індекс обсягів будівельних робіт, %								
- Чернівецька обл.	111,5	115,6	154,3	144,5	117,9	100,8	128,8	108,5
- Луганська обл.	-	-	-	113,0	108,4	101,0	102,9	100,5
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	85,6	111,0	129,9	117,0
введення в експлуатацію житла, тис. м ²								
- Чернівецька обл.	116	110	106	125	211	201	226	305
- Луганська обл.	-	-	-	215	260	253	228	259
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	3,855	3,334	3,436	3,402
зміна введеної в експлуатацію житлової площі до попереднього року (+ ; -), %								
- Чернівецька обл.	-	-5,5	-3,8	+17,9	+68,8	-4,7	+12,4	+34,9
- Луганська обл.	-	-	-	-	+20,9	-2,7	-11,0	+13,6
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	-	-15,6	+3,1	-1,0
Збільшення обсягу надання послуг населенню								
обсяги послуг, реалізованих населенню, млн. грн.:								
- Чернівецька обл.	-	-	-	-	248,3	300,4	353,5	404,7
- Луганська обл.	-	-	-	-	470,5	635,1	823,6	1027,5
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	0,7	0,9	0,9	1,0
зміна обсягів послуг, реалізованих населенню до попереднього року (+ ; -), % :								
- Чернівецька обл.	-	-	-	-	-	+21,0	+17,7	+14,5
- Луганська обл.	-	-	-	-	-	+35,0	+29,7	+24,8
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	-	+28,6	0	+10,0
Розвиток сфери виробництва та підвищення ефективності його роботи								
індекс обсягу промислової продукції, %:								
- Чернівецька обл.	111	112	103	127	106	110	108	121
- Луганська обл.	-	-	-	112	111	102	102	116
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	116	69	0	0
індекс споживчих цін, %								
- Чернівецька обл.	101	100	100	106	107	112	110	111
- Луганська обл.	-	-	-	104	107	114	111	116
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	119	123	0	0
Підвищення інноваційної активності:								
кількість наукових організацій, од.								
- Чернівецька обл.	17	18	17	20	23	24	21	22
- Луганська обл.	-	-	-	44	52	49	52	51
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	0	0	0	0
Зміна кількості наукових організацій до попереднього року, %								
- Чернівецька обл.	-	+5,9	-5,9	+17,6	+15,0	+4,3	-14,3	+4,8
- Луганська обл.	-	-	-	-	+18,2	-6,1	+6,1	-2,0
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	-	0	0	0
обсяг НДР, виконаних власними силами організацій (підприємств), млн.грн.								
- Чернівецька обл.	5,9	6,5	8,2	12,5	11,5	14,9	19,6	24,5
- Луганська обл.	-	-	-	124,9	55,6	69,0	70,3	85,3
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	0	0	0	0

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ПРАКТИКА РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ**

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Зміна обсягу НДР, виконаних власними силами організацій (підприємств) до попереднього року, %								
- Чернівецька обл.	-	+10,2	+26,2	+52,4	-8,7	+29,6	+31,5	+25,0
- Луганська обл.	-	-	-	-	-в 2,2 р.	+24,1	+1,9	+21,3
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	0	0	0	0
<u>Підвищення рівня заробітної плати</u>								
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, грн.								
- Чернівецька обл.	157	205	271	344	441	621	819	1051
- Луганська обл.	-	-	-	474	596	805	1022	1323
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	360	507	621	761
Зміна рівня середньомісячної заробітної плати найманих працівників до попереднього року (+ ; -), %								
- Чернівецька обл.	-	+30,6	+32,2	+26,9	+28,2	+40,8	+31,9	+28,3
- Луганська обл.	-	-	-	-	+25,7	+35,1	+27,0	+29,5
- Білокуракинський р-н	-	-	-	-	-	+40,8	+22,5	+22,5

* розроблено за офіційними даними Держкомстату України першоджерел [8; 9].

Як свідчать дані табл. 1, майже всі ідентичні стратегічні напрями, які визначені за змістом дослідження ССЕР трьох регіонів реалізуються позитивно, за винятком: неефективного розв'язання проблем у ЖКП Білокуракинського району, де впродовж терміну реалізації ССЕР за три роки ведення в дію житлової площі не збільшено, а навпаки – скорочено на 14,5 %; розвитку сфери виробництва у Луганській області, де індекс споживчих цін випереджає індекс обсягу промислової продукції та в Білокуракинському районі, де виробництво промислової продукції майже припинено; неефективна інноваційна політика в Луганській області, що підтверджено значним спадом обсягу НДР, виконаних власними силами організацій (підприємств) у 2004 році (на початку реалізації ССЕР цього регіону) та у Білокуракинському районі, що підтверджено відсутністю інноваційної активності за всіма проаналізованими показниками.

Підсумовуючи характеристику спільних стратегічних напрямів ССЕР регіонів під час їх реалізації, слід звернути увагу на те, що в Чернівецькій області цей процес відбувається більш ефективно. Так, наприклад, якщо за три останні роки реалізації ССЕР цих регіонів валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу зріс у Луганській області на 17,8%, то в Чернівецькій – на 18,0 %.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнення досвіду реалізації вже розроблених досліджених ССЕР регіонів за обраною схемою проведення моніторингу (рис.1) дозволяє дійти наступних висновків:

1. При тому, що за своєю сутністю використання методичних підходів до розробки ССЕР є формою послідовних дій [7], їх якісний зміст не повністю розкриває процес проведення аналізу ситуації в регіоні, що підтверджено перевагою підходів при розробці ССЕР Чернівецької області (в якій відсутній SWOT-аналіз) порівняно зі ССЕР Луганської області.

2. Не якісне проведення аналізу ситуації суб'єктивно відображає визначення головної проблеми та докорінних причин їх виникнення, що підтверджено на прикладі розробленої ССЕР Луганської області.

3. При різних проблемах у регіонах, окремі стратегічні цілі спираються на вирішення соціальних проблем на основі вдосконалення економічних і фінансових інструментів, що підтверджено змістом усіх досліджених ССЕР.

4. Моніторинг зміни та оцінка соціально-економічного стану регіонів за час реалізації розроблених ССЕР дозволяє виділити три сценарії їх ефективності: перший – більшість стратегічних напрямів реалізуються ефективно, що підтверджено позитивною динамікою показників (Чернівецька обл.); другий – стратегічні напрями досягаються не в повній мірі, оскільки аналіз ситуації проведено не досконалим та проблеми визначено необгрунтовано (Луганська обл.); третій – при досконалій проведенні аналізу та визначенні стратегічних цілей, стан реалізації ССЕР проходить не ефективно (Білокуракинський район Луганської області).

5. При розвитку усіх трьох сценаріїв слід вживати відповідні організаційні заходи щодо коригування ССЕР, виходячи з проблем її розробки та (або) впродовж реалізації.

Відтак слід зазначити, що застосування розробленої схеми дослідження процесу реалізації ССЕР в Україні на основі моніторингу зміни показників та узагальнення досвіду дозволяє на практиці підвищити його ефективність від стадії розробки та внести відповідні корективи в процесі реалізації. При цьому, на наш погляд, на основі зарубіжного досвіду необхідно вдосконалити принципи проведення контролю за процесом самої розробки ССЕР, що дасть змогу ще на початковій стадії попередити прийняття помилкових рішень.

Джерела та література

1. Институциональные меры реализации стратегий регионального развития: обзор международного опыта / «Зарубежный опыт региональной науки, региональной политики и территориального развития». – М.: Всемирный банк, департамент устойчивого развития, 2007. – С. 259-277.
2. Регіональна економіка: навч. посіб. / За ред. Я.О. Олійника. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.

3. Концепція сталого розвитку населених пунктів: Затв. Постановою ВРУ від 24.12.1999 р. № 1359-XIV. – <http://zakon.rada.gov.ua>. – 14 с.
4. Регіональний менеджмент: Навч. посібник / М.А. Коваленко, Н.А. Кругла, Л.М. Радванська, Г.В. Швороб. – Херсон: «Олді-плюс», 2004. – 304 с.
5. Управління розвитком регіону: Навч. посібник / Миронова Т.Л., Добровольська О.П., Процай А.Ф., Колодій С.Ю. – К.: ЦНЛ, 2006. – 328 с.
6. Майбутнє України: стратегія поступу: Монографія – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2008. – 304 с.
7. Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку» № 224 від 29.07.2002. – 25 с.
8. Луганська область у 2006 році. Статистичний довідник / за ред. С.Г. Папієва. – Луганськ: Держкомстат України, Головне управління статистики у Луганській області, 2007. – 195 с.
9. Україна у цифрах 2007. Статистичний збірник / за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Держкомстат України, вид-во «Консультант», 2008. – 259 с.

Святохо Н.В.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОНЯТИЯ «РЕСУРСНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ»

В рыночной экономике, характеризующейся высоким уровнем конкуренции и неопределенностью конъюнктуры, достижение устойчивого положения предприятия и его эффективного функционирования требует решения многих сложных задач. Важнейшая из них - максимально полное использование потенциальных возможностей, формирование способности быстро адаптироваться к меняющейся ситуации на рынке.

Эффективность деятельности любого предприятия в значительной мере определяется тем, насколько результативно они используют имеющиеся в своем распоряжении ресурсы, совокупность которых образует их ресурсный потенциал.

Несмотря на рост числа исследований, посвященных ресурсному потенциалу, научную разработанность этой проблемы в целом еще нельзя признать исчерпывающей. Важность рассмотрения категории «ресурсный потенциал» обусловлена и тем, что любые цели и задачи по достижению конечных, социально-значимых результатов на перспективный период в значительной степени определяются не наличными на данный момент ресурсами, а ресурсным потенциалом общества. Поэтому изучение различных аспектов ресурсного потенциала является актуальным и своевременным.

Исследованию ресурсного потенциала посвящены работы отечественных и зарубежных ученых, таких как И. А. Бланк, С.А. Бороненкова, С. Брю, В. В. Ковалев, М. А. Комаров, М. В. Лычагин, К. Макконелл, К. М. Миско, Л. Г. Окорокова и других.

Целью статьи является исследование теоретических аспектов, сущности и особенностей понятия «ресурсный потенциал», а также классификация его видов.

Для достижения поставленной цели решены следующие задачи:

- уточнены понятия «потенциал», «ресурсы», «ресурсный потенциал»;
- рассмотрены теоретические аспекты ресурсного потенциала; конкретизирована его сущность и составляющие; выявлены особенности ресурсного потенциала как экономической категории;
- изучена и систематизирована действующая классификация различных видов ресурсов, ресурсного потенциала.

В конце 1970-х - начале 1980-х г. г. вышло много публикаций по различным аспектам понятия «потенциал». В большинстве работ отмечается важность изучения проблем оценки потенциала и указывается на существование значительных различий в определении самого понятия потенциал, его сущности, состава и соотношения с другими категориями.

В этимологическом значении термин «потенциал» происходит от латинского. В «Словаре иностранных слов» Васюкова И. А. приводится толкование термина как «мощь, сила» [15]. В «Этимологическом словаре русского языка» отмечается происхождение слова «потенциальный» как заимствованного в XIX веке из французского языка, где «potentiel» (с латинского «potentialis», производного от «potens») - «могущий», буквально «могущий быть» [17]. В Большой Советской Энциклопедии приводится определение термина «потенциал» без определения его видов как «средства, запасы, источники, имеющиеся в наличии и могущие быть мобилизованы, приведены в действие, использованы для достижения определенных целей, осуществления плана; решения какой-либо задачи; возможности отдельного лица, общества, государства в определенной области» [2]. В «Словаре русского языка» Ожегова С. И. [9], «Словаре современного русского литературного языка» Тимофеева К. А. [19], в «Современном энциклопедическом словаре» Прохорова А. М. встречается еще одно определение потенциала – «величина, характеризующая широкий класс силовых полей в данной точке» [13], открывающее целый ряд понятий в физике, химии, математике. Соответственно, различают потенциал магнитный – «величина, характеризующая магнитное поле»; потенциал электрический – «скалярная величина, характеризующая энергетические условия в электростатическом поле»; химический потенциал – «термодинамическая функция, характеризующая состояние какого-нибудь компонента в фазе данного состава при определенных внешних условиях»; потенциал – «одна из характеристик векторного поля» [13].